

Uticaj klimatskih promena i degradacije životne sredine na decu u Srbiji

Lidija Kesar, UNICEF

Radionica: Klimatske promene i deca u Srbiji
Vršac, jul 2025.

Kontekst i dokazi: Ključne UNICEF analize

Nedostatak infrastrukture i postojanje velikih industrijskih zagađivača, u kombinaciji sa efektima klimatskih promena, u Srbiji doprinose prisustvu opasnosti od KPDŽS. Te opasnosti su već imale i imaće značajne i široko rasprostranjen uticaj na zdravlje dece te njihov pristup uslugama, ishrani i zaštiti.

1 Opasnosti zasnovane na događajima

Nastaju iznenada i mogu imati snažan uticaj na ljude i zajednice:

Poplave – sve češće i jače, sa ozbiljnim posledicama po zdravlje i infrastrukturu, naročito zimi.

Ekstremne temperature – učestale letnje vrućine i povremene hladnoće, sa zdravstvenim rizicima.

Suše – naročito izražene od 2000. godine, pogađaju poljoprivredu i snabdevanje vodom.

Požari na otvorenom – česti tokom toplih i suvih leta, posebno na severu i zapadu zemlje.

Ekstremni vetrovi

Izbijanje bolesti – usled promena temperature i padavina, raste rizik od vektorskih i vodom prenosivih bolesti (npr. virus Zapadnog Nila).

2 Trajne opasnosti

Stalno prisutne, kumulativno utiču na zdravlje i životnu sredinu:

- **Zagađenje vazduha** – visoki nivoi čestica (PM), posebno zbog upotrebe uglja, biomase i saobraćaja; povećava respiratorne probleme kod dece.
- **Opasne hemikalije** – uključuju pesticide, teške metale i endokrine disruptore; prisutne u vodi, hrani i proizvodima.
- **UV zračenje** – potencijalno pojačano zbog oštećenja ozonskog omotača i viših temperatura.
- **Promene obrazaca temperature i padavina** – više sušnih dana, ali i jači pljuskovi; utiču na poljoprivredu, vodne resurse i pojavu bolesti.

Direktni uticaji na nivou deteta

→ Akutni uticaji na zdravlje:

- Povrede/smrt
- Zaražavanje
- Bolesti povezane sa vremenskim uslovima

→ Hronični uticaji na zdravlje

- Narušen kognitivni i fizički razvoj
- Respiratorne bolesti
- Drugi zdravstveni problemi
- Mentalno zdravlje

→ Pristup osnovnim uslugama

- Pristup obrazovanju
- Pristup zdravstvenoj zaštiti

Sekundarni efekti na nivou domaćinstva, zajednice ili društva

Ekonomske i finansijske posledice

Gubitak neformalne mreže socijalne zaštite

Mentalna uznemirenost i/ili socijalni nemir

→ Adekvatna ishrana

→ Rizici u pogledu zaštite

- Razdvajanje porodica
- Eksploatatorske prakse
- Zanemarivanje, zlostavljanje i nasilje

Efekti nejednakosti uticaja KPDŽS na decu su dvojaki. Postojeće nejednakosti mogu:

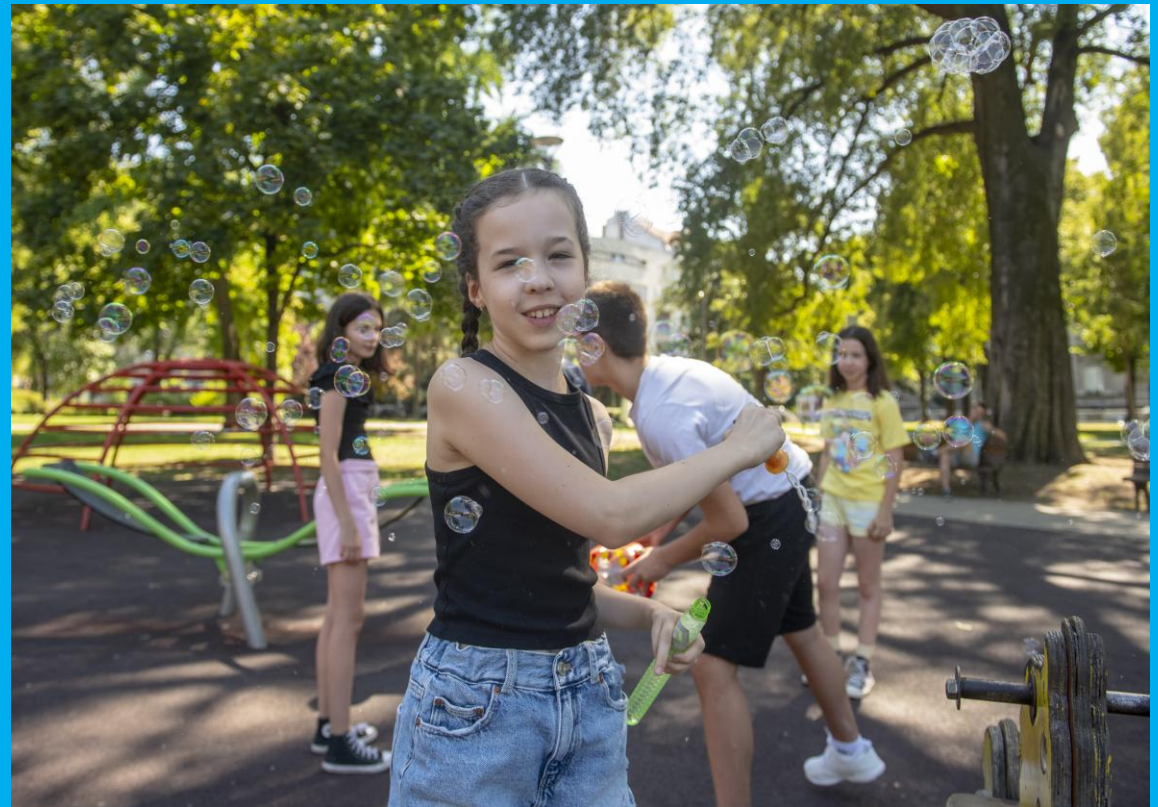
- 1) povećati izloženost i podložnost dece opasnostima od KPDŽS i
- 2) umanjiti njihovu sposobnost da se oporave od tih uticaja. Ukoliko se ne rešavaju, ti efekti mogu produžiti međugeneracijske cikluse nejednakosti.

Deca koja žive u romskim naseljima su posebno podložna opasnostima od KPDŽS, budući da su izložena višedimenzionalnim nejednakostima koje su posledica socijalne isključenosti, nedostatka finansijskih resursa te kulturnih praksi i verovanja.

	Ekonomski status	Deca iz siromašnijih domaćinstava češće imaju slabiji pristup uslugama kao što su zdravstvena zaštita, obrazovanje, adekvatna ishrana i bezbedna voda, električna energija i sanitarni uslovi.
	Etnička pripadnost	Najveće etničke manjinske grupe u Srbiji su Mađari, Bošnjaci, Romi i Albanci. Na osnovu dostupnih podataka, postoji obilje dokaza da je romska populacija marginalizovana u Srbiji. Njeni pripadnici su obično znatno manje uključeni u društveni život, u smislu obrazovanja i zaposlenja, i češće žive u ekstremnom siromaštvu bez pristupa osnovnim uslugama. ¹⁶⁰ Deca migranti su takođe ugroženija jer obično imaju loše životne uslove.
	Rod	I dečaci i devojčice su izloženi različitim vrstama i nivoima rizika. Na primer, devojčice su izložene većem riziku od rodno zasnovane ili seksualne eksploatacije, dok se dečaci suočavaju sa većim rizikom od dečijeg rada u seoskim sredinama. Romske devojčice su takođe znatno češće pogođene dečijim brakom.
	Lokacija	Položaj zajednica u kojima žive deca može uticati na izloženost dece opasnostima od KPDŽS. Njihova zajednica, uglavnom u zavisnosti od toga da li je gradska ili seoska, određuje i kakav pristup imaju uslugama kao što su voda i sanitarni uslovi, obrazovanje i zdravstvena zaštita. Neki regioni su takođe generalno siromašniji od drugih, što pokazuje vezu između zajednice i ekonomskog statusa.
	Invaliditet i postojeći zdravstveni problemi	Deca sa invaliditetom, smetnjama u razvoju i već postojećim zdravstvenim problemima podložnija su akutnim i hroničnim uticajima opasnosti od KPDŽS na zdravlje. U Srbiji se ona obično suočavaju sa preprekama u pristupu osnovnim i socijalnim uslugama. Takođe, primanja većine porodica nisu dovoljna da bi one deci sa smetnjama u razvoju pružale odgovarajuće negu. ¹⁶¹

Prioriteti 2026-2030

Životna sredina i klimatske promene biće uključene u novi program kroz oblasti obrazovanja, zdravlja, osnaživanja mladih, uz unapređenje podataka i zagovaranje politika koje integrišu dečja prava, potrebe i ranjivosti dece.

Najznačajniji doprinos UNICEF-a u klimatskom diskursu

Potrebama i ranjivostima dece sve se više poklanja pažnja u javnim raspravama o zaštiti životne sredine i klimatskim promenama.

Argumenti o njihovoj ugroženosti uneli su novu dimenziju u razumevanje ekoloških izazova i potrebu za politikama koje uzimaju u obzir njihove specifične potrebe i budućnost.

© UNICEF Srbija/2022

Dvoje mladih aktivista iz Srbije učestvovaće na Konferenciji COP 27 u Šarm el Šeiku u Egiptu i zalagati se za suštinsku

Hvala na pažnji!

za svako dete